

Ομιλία του προέδρου της ΕΣΜΑ, Ομοτ. Καθ. ΕΜΠ Χαράλαμπου Μπούρα στην παρουσίαση της απόδοσης του έργου αποκατάστασης του Ερεχθείου 1979-1987. Μουσείο Ακρόπολης, 10.04.2013.

Η Αποκατάσταση του Ερεχθείου, 1979-1987. Παρουσίαση της αποδόσεως του έργου.

Σε κάθε επέμβαση στα μνημεία γίνονται αλλαγές που έχουν άμεση ανταπόκριση στις ιστορικές τους αξίες. Αφαιρούνται στοιχεία και άλλα προστίθενται κατ' ανάγκην ή όχι κάτω από τις τρέχουσες κάθε φορά συνθήκες. Αφαιρούνται τεκμήρια της μέχρι τότε ιστορίας τους και προστίθενται άλλα τεκμήρια, δυνάμει ιστορικά, της εποχής κατά την οποία γίνεται η επέμβαση.

Σκοπός τη αποδόσεως των επεμβάσεων είναι να τεκμηριωθούν και να γίνουν επιστημονική γνώση και τα μεν και τα δε. Και ο μόνος ασφαλής τρόπος να διαφυλαχθούν τα τεκμήρια αυτά είναι η δημοσίευση και η διασπορά των δημοσιευμάτων. Το απαιτούμενο από τον Χάρτη τη Βενετίας να κατατίθενται σε προσβάσιμο αρχείο δεν αρκεί, δεδομένου ότι οι καταστροφές, οι λεηλασίες και οι απώλειες συλλογών τεκμηρίων είναι πάντοτε ενδεχόμενες. Η σύνταξη ενός κειμένου αποδόσεως έργου και η δημοσίευσή του είναι καθήκον, το οποίο γίνεται επιτακτικό προκειμένου περί μνημείων με μεγάλες ιστορικές και αισθητικές αξίες. Η απόδοση είναι μια συμβολή στην ιστορία του κάθε μνημείου, αλλά και στην ιστορία μια εποχής, η οποία όσο περνούν τα χρόνια γίνεται περισσότερο ενδιαφέρουσα.

Η Επιτροπή Συντηρήσεως των Μνημείων Ακροπόλεως είχε την εμπειρία της μεγάλης απουσίας τεκμηρίων από τις προηγούμενες επεμβάσεις στα κλασικά μνημεία του Βράχου, για τις οποίες αντί αποδόσεων έμειναν σποραδικές πληροφορίες και συνοπτικές ειδήσεις. Πιστεύοντας ότι κάθε επέμβαση σωστική ή αναστηλωτική δεν ολοκληρώνεται παρά μόνον με την δημοσίευσή της (όπως άλλωστε και κάθε ανασκαφή) είχε απ' αρχής προγραμματίσει τις αποδόσεις των έργων. Πρέπει όμως να ομολογήσω ότι δεν έγιναν, αν και έχουν ολοκληρωθεί αρκετά προγράμματα. Η υστέρηση αυτή οφείλεται στον φόρτο εργασίας των συνεργατών κατά την εκτέλεση των έργων. Η συνεχής όμως φροντίδα για την τεκμηρίωση που γίνεται παραλλήλω με αυτά, ελπίζομε ότι θα επιτρέψει την εκ των υστέρων σύνταξη και δημοσίευση των αποδόσεών τους.

Ας έλθομε στο Ερέχθειον και στο προκείμενο βιβλίο.

Τα πολιτιστικά θέματα της εποχής του '70 και του '80 ίσως δεν είναι γνωστά στους νεωτέρους· δεν μπορούμε όμως να τα αποσχετίσουμε από τους ανθρώπους. Από αυτούς που ήταν τότε δραστήριοι στον Βράχο πολλοί δεν ζουν πια. Ο Αλέκος Παπανικολάου μας άφησε πριν κλείσει τα πενήντα, αλλά έμεινε στη μνήμη ως ο αρχιτέκτων που αναστήλωσε το Ερέχθειο. Αν και άρρωστος και πιεζόμενος με πολλά άλλα καθήκοντα, πραγματοποίησε μια τεράστια εργασία καταγραφής όλων των λεπτομερειών του έργου, βήμα προς βήμα, σε 360 σελίδες του βιβλίου, με άμεσο συσχετισμό περιγραφής, σχεδίων και φωτογραφιών. Πιστός στα πλαίσια της ίδιας της επεμβάσεως και κρατώντας την διαδοχή των εργασιών, χώρισε το πόνημά του σε τρεις ενότητες, της αποσυναρμολογήσεως, της συντηρήσεως των αρχιτεκτονικών μελών και της ανασυναρμολογήσεως του ναού. Αυτές οι ενότητες

συνδέονται αφ' ενός από ένα εισαγωγικό κεφάλαιο και αφ' ετέρου από μια έκθεση των διαπιστώσεων που προέκυψαν κατά την επέμβαση, των νέων δηλαδή γνώσεων για το ίδιο το μνημείο. Συνοδεύονται ακόμα από τα σχέδια, γενικά και λεπτομερειών, που μαρτυρούν τον τεράστιο μόχθο που κατέβαλαν ο Α. Παπανικολάου και οι συνεργάτες του προ και κατά την διάρκεια των εργασιών. Ένας δίσκος CD που συνοδεύει το βιβλίο παραδίδει στους ενδιαφερόμενους το σύνολο των τεκμηρίων για το Ερέχθειον τα οποία υπάρχουν στην βάση δεδομένων.

Παρεμβάλλω εδώ μερικές πληροφορίες για την σωστική κατά μέγα μέρος επέμβαση στον ναό. Η μελέτη έγινε κατά το διάστημα 1975 -1977 από το δωδεκαμελές νεοσύστατο τότε τεχνικό γραφείο, στο οποίο για μεν τα αρχιτεκτονικά θέματα είχε την ευθύνη ο Αλέκος Παπανικολάου για δε τα δομοστατικά ο πολιτικός μηχανικός Κώστας Ζάμπας, ο οποίος θα σας μιλήσει εν συνεχεία. Στην οργάνωση του εργοταξίου σημαντική υπήρξε αργότερα η συμβολή του Μανόλη Κορρέ.

Στη μνήμη όλων έχει μείνει το κλίμα ενθουσιασμού για το έργο, της αρμονικής συνεργασίας όλων, της προσαρμογής σε νέες ανάγκες τόσο ως προς την τεκμηρίωση όσο και της συμπλήρωσης των κενών της πρώτης μελέτης. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η ολοκλήρωση της επεμβάσεως σε μικρό σχετικά χρόνο και η διεθνής αναγνώριση του έργου με τις βραβεύσεις του Αλέκου Παπανικολάου με το βραβείο F.V.S το 1987, καθώς και των δύο, Παπανικολάου και Ζάμπα, από την Eurora Nostra (1988). Αναλυτικές πληροφορίες για όλους του συντελεστές του έργου, μεταξύ 1975 και 1987 περιλαμβάνονται στο τέλος της αποδόσεως.

Όπως ήδη ανέφερα, ο Αλέκος Παπανικολάου ανέπτυξε κυρίως τα καθέκαστα της ίδιας της επεμβάσεως. Το εισαγωγικό κεφάλαιο που συνοψίζει θέματα παθολογίας, προγραμματισμού, τεκμηριώσεως και αρχών επί των οποίων στηρίχθηκαν οι προτάσεις στην μελέτη είναι σχετικώς πολύ περιορισμένο. Ο αναγνώστη του βιβλίου δεν θα είχε επαρκή πληροφόρηση των επιπτώσεων όλων των ενεργειών στην υπόσταση του Ερεχθείου ως μνημείου και στις εν γένει αξίες που αντιπροσωπεύει. Έτσι προέκυψε η ανάγκη της προσθήκης αφενός παραρτημάτων και αφ' ετέρου ενός θεωρητικού εισαγωγικού κειμένου και ενός χρονολόγιου που οφείλονται στην επιμελήτρια του βιβλίου και Φανή Μαλλούχου-Tufano.

Τα παραρτήματα είναι εννέα: Επανεκδίδονται τα περιεχόμενα της μελέτης του 1977, καθώς και τα συμπεράσματα της Πρώτη Διεθνούς Συναντήσεως για την αποκατάσταση των μνημείων της Ακροπόλεως, δημοσιεύονται τρεις εκτεταμένες εκθέσεις των Κορρέ, Παπανικολάου και Ζάμπα για την οροφή τη Βόρειας προστάσεως του ναού και ακόμα μια του αειμνήστου Θεόδωρου Σκουλικίδη για τις φυσικοχημικές παρεμβάσεις στο Ερέχθειον. Επαναδημοσιεύονται κατατοπιστικά κείμενα της κας Μαρίας Μπρούσκαρη για την ιστορία και την καλλιτεχνική αξία του ναού και της κας Φανής Μαλλούχου για τις τρεις παλαιότερες παρεμβάσεις σε αυτόν, μια έκθεση του πληροφορικού κ. Αλεξόπουλου για την ψηφιακή τεκμηρίωση και τέλος μια παρέμβασή μου για την αποκατάσταση τη ανατολικής όψεως του ναού. Εκτεταμένη περίληψη 70 σελίδων σε αγγλική γλώσσα ανταποκρίνεται στις σημερινές ανάγκες διεθνούς κυκλοφορίας τη αποδόσεως.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλλαν στο έργο καθώς και στην δημοσίευση της αποδόσεως. Είναι αδύνατον, δεδομένου του πολύ μεγάλου αριθμού των

συντελεστών. Οι ευχαριστίες εντός του ίδιου του βιβλίου καταλαμβάνουν δύο σελίδες! Δεν μπορώ όμως να μην ευχαριστήσω το Ίδρυμα Ιωάννου Κωστόπουλου για την χορηγία του, την κα Γενική Γραμματέα του Υπουργείου για το συνεχές ενδιαφέρον της για όλα όσα γίνονται στην Ακρόπολη και κυρίως την εκδότρια της αποδόσεως του έργου του Ερεχθείου και μέλος της Επιτροπής Συντηρήσεως των Μνημείων Ακροπόλεως, κα Φανή Μαλλούχου-Τυφανο, για την τεράστια προσπάθεια την οποία επί διετίαν κατέβαλλε για να φθάσει η απόδοση του Ερεχθείου στα χέρια μας.

Σας ευχαριστώ.